

COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE ULUSLARARASI ÖRGÜTLERİN EĞİTİME İLİŞKİN REFLEKSLERİ İLE TÜRKİYE'DEKİ UYGULAMALARIN KARŞILAŞTIRILMASI

DERLEME MAKALESİ

Dinçer TEMELLİ¹

1 Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, 100. Yıl Barış Ortaokulu, dincer0182@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6258-5049.

Geliş Tarihi: 31.08.2020 Kabul Tarihi: 27.05.2021 DOI: 10.37669/milliegitim.788444

Öz: Tüm dünyada yaşanan Covid-19 pandemisi hayatın her alanını doğrudan etkileyerek olağan yaşam sürecinde değişimlerin yaşanmasını sağlamıştır. Eğitim de bu alanlardan biridir. Pandeminin eğitim sürecini kesintiye uğratmasına yönelik ülkelerin göstermiş olduğu reflekslerle, eğitimin pandemi gibi kriz dönemi / dönemlerinde de sürdürülebilir olması için çabalar ortaya konulmuştur. Bu süreçte çeşitli uluslararası kuruluşlar, eğitim sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için tüm dünya ülkelerine çeşitli önerilerde bulunmuşlardır. Uluslararası örgütlerin önerileri incelendiğinde, eğitime ilişkin yaklaşımlarında benzerliklerin ve farklılıkların olduğu görülmektedir. Bu çalışmada, uluslararası örgütlerin Covid-19 pandemisi sürecinde eğitime yönelik önerilerinin incelenmesi ve Türkiye'nin eğitim sürecindeki uygulamalarının bu örgütlerin ortaya koyduğu önerilerle ne ölçüde örtüştüğünün karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Bu çalışma derleme çalışması olarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre uluslararası örgütlerin yapmış olduğu öneriler genel anlamda eğitim politikaları, öğretmen ve öğrenci, uzaktan eğitim ve teknoloji başlıkları altında toplanmaktadır. Bu başlıklar altında toplanan benzer ve farklı öneriler yer almaktadır. Türkiye'de pandemi sürecinde yapılan bu çalışmalar uluslararası örgütlerin "öğrencinin akademik desteğinin sağlanması", "ücretsiz ve açık kaynak teknolojiler", "öğrenme materyallerine erişim" ve "öğrenme kaybını önleme" başlıklarındaki önerileri ile "iletişim", "geri bildirim", "öğretmen eğitimi", "mesleki gelişim", "öğretmenlerin desteklenmesi", "materyallere / kaynaklara erişime" gibi konu başlıklarına ilişkin önerilerinin örtüşmekte olduğu görülmektedir. Türkiye'de Covid-19 salgını sürecinde ortaya çıkarılan yol haritalarının uluslararası örgütlerin önerileriyle örtüştüğü anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 pandemisi, uluslararası örgütler, formal eğitim

REFLEXES OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS REGARDING EDUCATION IN THE COVID-19 PANDEMIA PROCESS AND COMPARING IMPLEMENTATIONS IN TURKEY

Abstract:

The Covid-19 pandemic experienced all over the world has directly affected every aspect of life, allowing changes to occur in the usual life process. Education is one of these areas. With the reflexes shown by the countries, efforts have been made to ensure that education is sustainable in times of crisis like pandemics. In this process, various international organizations have made various suggestions to all countries of the world in order to carry out the education process in a healthy way. When the suggestions of international organizations are examined, it is seen that there are similarities and differences in their approach to education. In this study, it is aimed to examine the suggestions of international organizations for education during the Covid-19 pandemic and to compare to what extent Turkey’s practices in the education process coincide with the suggestions put forward by these organizations. This study was carried out as a compilation. According to the results of the study, the suggestions made by international organizations are gathered under the headings of education policies, teachers and students, distance education and technology in general. There are similar and different suggestions gathered under these headings. These studies carried out during the pandemic process in Turkey, with the suggestions of international organizations under the titles “providing academic support of the student”, “free and open source technologies”, “access to learning materials” and “prevention of learning loss”, “communication”, “feedback”, “teacher education”, “professional development”, “supporting teachers”, “access to materials / resources” are overlapping. It is understood that the road maps created during the Covid-19 outbreak in Turkey coincide with the recommendations of international organizations.

Keywords: Covid-19 pandemic, international organizations, formal education

Giriş

Dünya genelinde ortaya çıkan Covid-19 pandemisi hayatın her alanını etkilemiştir. Küresel olarak, toplumlar Covid-19 pandemisinin sosyal, kültürel, ekonomik ve eğitimsel etkileriyle ortaya çıkan yeni gerçeklere uyum sağlamaya çalışmaktadır (Tzifopoulos, 2020). Pandemi süresince ülkeler ortaya çıkan sorunları belirleme ve çözme

aşamasında önlemler almaktadır (ETF, 2020). Covid-19 pandemisi her şeyden önce bir toplum sağlığı meselesidir ve etkisini hafifletmek ya da yok etmek büyük ölçüde bilim insanlarının ve ilaç üreticilerinin aşı veya diğer ilaçlarla sağlayacakları önleme veya tedavi etme konusundaki eylemlerine bağlı olacaktır (OECD, 2020a). Pandemi sürecinde doğal olarak insan sağlığı ön planda tutulmaktadır. İnsan sağlığının korunabilmesi için alınan önlemler arasında eğitim süreçleri de yer almaktadır.

Pandemi sürecinde sosyal bulaşının artmasından dolayı gerçekleştirilen kısıtlamalar nedeni ile resmi eğitim programlarının yüz yüze eğitim uygulaması kesintiye uğramıştır (Murphy, 2020). Virüsün yayılmasını yavaşlatmak ve sınırlandırmak için insan sermayesinin geliştirilmesinde önemli rolü olan okullar uzaktan eğitim temelli eğitim uygulamasına geçmiştir. Bu durum ekonomik ve sosyal açıdan bir kayıp anlamına gelse de, alternatif eğitim fırsatları geliştirmek için bir fırsat olarak karşımıza çıkmaktadır (OECD, 2020b). Birçok ülke, öğrencilerinin çoğu için yüz yüze eğitimi durdurarak hızlı bir şekilde çevrimiçi öğretime ve sanal eğitime geçmek zorunda kalmıştır (Daniel, 2020). Bu süreçte çoğu ülke uzaktan eğitim platformları oluşturmak için, buna sahip olan ülkeler ise bu platformları güncellemek için çaba sarf etmiştir (ETF, 2020; OECD, 2020a). Pandemi sürecine kadar çoğu ülkenin eğitim kurumlarının öğretimde teknolojiden daha fazla faydalanma planları bulunmaktaydı, ancak Covid-19 pandemisi nedeniyle aylar veya yıllar boyunca meydana gelmesi beklenen değişikliklerin birkaç gün içinde uygulanmasını zorunlu hale getirmiştir (Daniel, 2020).

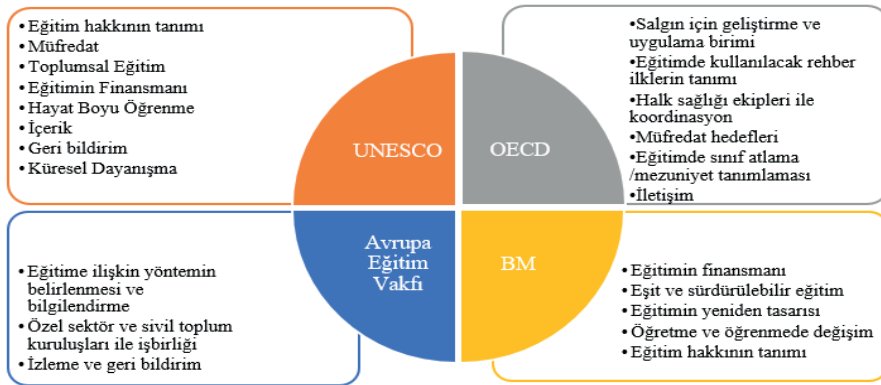
Pandemi ile birlikte çoğu ülke eğitim sürecini etkili bir şekilde yürütebilmek için pandemi döneminin getirdiği zorlukları süreç içerisinde aşmaya çalışmışlardır. Covid-19 pandemisinin etkilediği eğitim sürecine ilişkin yapılan çalışmalarda bu sürece ilişkin çeşitli sonuçları ortaya koymuştur. Covid-19 pandemisine ilişkin yapılan çalışmalar da incelendiğinde; Eryılmaz ve Başal (2021) Covid-19 ile başa çıkma stratejileri ve hedefe yönelik çabaları; Arslan (2020) pandemi öncesi ve sonrası öğrencilerin kazanması gereken becerileri; Zawacki-Richter (2020), Covid-19'un yükseköğrenime etkisini; Gören vd. (2020), Özdoğan ve Berkant (2020) eğitim paydaşlarının görüşlerini; Paudel (2021) ve Duman (2020) uzaktan eğitime ilişkin deneyimlerin değerlendirmesini; Kurnaz, Kaynar, Şentürk Barışık ve Doğrukök (2020), Adıgüzel (2020), Ünal ve Bulunuz (2020), Demir ve Özdaş (2020), Kaden (2020) öğretmenlerin görüşlerini; Arslan ve Şumuer (2020) sanal sınıflarda öğretmenlerin karşılaştıkları sınıfı yönetimi sorunlarını; Sarı ve Nayır (2020) öğretmenlerin pandemi dönemi eğitim sürecinde karşılaştığı sorunları; Muthuprasad, Aiswarya, Aditya ve Jha (2021) öğrencilerin pandemi dönemi çevrimiçi eğitim algılarını ve tercihlerini; Zhang, Wang, Yang ve Wang (2020) uzaktan eğitim sorunları ve eğitim politikalarında yapılacak düzenlemeleri; Christian, Indriyarti ve Wibowo (2021) salgında e-öğrenme araçlarının öğrenciler üzerindeki etkililiğini; Alper (2020) öğretmenlerin uzaktan eğitime uyumluluğunu incelemiştir. Alanyazında yapılan çalışmalar incelendiğinde pandemi sürecinin getirmiş olduğu zorlukların, eğitim sürecinin paydaşlarının deneyimlerinin ve görüşlerinin, pandemi

dolayısı ile yürütülen uzaktan eğitim ve e-öğrenme süreçlerine ilişkin durum değerlendirmelerinin ve eğitim politikalarına ilişkin çalışmalara yer verildiği görülmektedir. Sürecin devamında ortaya çıkan bu çalışmaların olması ve daha sonraki süreçte de devam etmesi beklenebilir. Pandemi başlangıcı ile birlikte ortaya çıkan zorluklara ülkeler tarafından bazı çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Ortaya çıkan problemlerin giderilmesi veya pandeminin eğitim süreci üzerindeki etkilerini en aza indirebilmek için hem uluslararası hem ulusal hem de bölgesel anlamda kurulmuş olan örgütler çözüm önerileri sunmuş ve rehber olmaya çalışmışlardır.

Bu çalışmada, uluslararası örgütlerin Covid-19 pandemisi sürecinde eğitime yönelik önerilerinin incelenmesi ve Türkiye’de gerçekleştirilen uygulamalarla karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Bu çalışma ile pandemi sürecindeki eğitime ilişkin ulusal ve uluslararası refleksleri karşılaştırmalı olarak resmederek, eğitime ilişkin sağlıklı ve işlevsel bir yol haritası oluşturabilmek adına nelerin yapılabileceği ortaya konulmaktadır. Bu kapsamda, eğitime ilişkin gerçekleştirilen öneriler, eğitim politikaları, öğretmen ve öğrenci, uzaktan eğitim ve teknoloji başlıkları altında incelenmektedir. Bu çalışma derleme çalışması olarak gerçekleştirilmiştir.

Eğitim Politikaları

Pandeminin ortaya çıkması ile birlikte UNESCO (2020a) tarafından 2019’da kurulan Uluslararası Eğitim Geleceği Komisyonu (International Commission on the Futures of Education), OECD (2020a), Avrupa Birliğine bağlı Avrupa Eğitim Vakfı (European Training Foundation) (2020) ve Birleşmiş Milletler (2020) pandemi süreci ve eğitime ilişkin yayınlarında “eğitim politikaları” kapsamında çeşitli başlıklarda önerilerde bulunmuşlardır.

Şekil 1. Eğitim Politikalarına İlişkin Öneriler

Şekil 1. incelendiğinde uluslararası örgütlerin eğitim politikalarına ilişkin ortaya koyduğu önerilerin çoğu birbirinden farklı olmakla birlikte benzer önerilerin de yer aldığı görülmektedir. Özellikle UNESCO (2020a) ve OECD (2020a)'nin müfredat konusunda, UNESCO (2020a) ve BM (2020)'nin eğitimin finansmanı, eğitim hakkının tanımı gibi konularda, UNESCO (2020a) ve Avrupa Eğitim Vakfı (2020)'nın geri bildirim konusunda benzer önerilere sahip olduğu görülmektedir.

UNESCO (2020); pandemi ile birlikte önemi bir kez daha ortaya çıkan bilimsel okuryazarlığın müfredat içerisinde gerekli yeri bulmasını bununla birlikte pandemi döneminde öğrenmenin müfredat temelleri ile sınırlandırılmasının barış, demokrasi ve kültürlerarası anlayışın gelişmesi için büyük önem taşıyan eğitimin geniş insani boyutunu sınırlaması gibi önemli bir tehlikenin varlığının da altını çizmektedir. OECD (2020a) ise; önerilerinde de müfredat hedeflerinin yeniden gözden geçirilerek pandemi döneminde neler öğrenilmesi gerektiğinin yeniden planlanması gerektiğinin altını çizmiştir.

Eğitimin finansmanı bir diğer önemli konudur. OECD (2020a) onlarca yıllık ilerlemeleri baltalayacak güce sahip olan pandemiye karşı toplumsal eğitimin yerel ve uluslararası finansmanının korunmasının önemli olduğunu belirterek; bunun için hükümetler, uluslararası kuruluşlar ve tüm eğitim ve kalkınma ortakları, toplum sağlığı ve sosyal hizmetlerin güçlendirilmesi ihtiyacının kabul edilmesi gerektiğini vurgulamış ve eş zamanlı olarak toplum eğitiminin ve finansmanının korunması amacıyla harekete geçme çağrısında bulunmuştur. BM (2020) de benzer şekilde ulusal ve uluslararası toplumların eğitim finansmanını korumak için; yerel gelir seferberliğini güçlendirmek, eğitim harcamalarının payını en önemli öncelik olarak korumak ve eğitim harcamalarındaki verimsizlikleri ele almak gibi yeni yollar ile eğitim finansmanının korunmasını önermiştir.

UNESCO (2020a); öğretmenlerden, öğrencilerden ve diğer paydaşlardan gelen geri dönütlerin mevcut kriz sırasında ve sonrasında eğitimi dönüştürme potansiyeli olduğu için öğrenilmesi ve desteklenmesi gerektiğini, Avrupa Eğitim Vakfı (2020) ise; önlemleri alma ve gelecekteki planlamayı bilgilendirmek için hem sağlayıcı hem de sistem düzeyinde izleme ve geri bildirim önemini vurgulamıştır.

UNESCO (2020a) ve BM (2020); eğitim hakkı tanımının bilgiye erişimin yanı sıra bilgiye bağlanabilirliğin önemine değinecek şekilde genişletilmesi gerektiğini ve bunun bizzat temel bir hak olan eğitim hakkıyla bağlantılı olduğunu düşünmemiz gerektiğini belirtmiştir.

Pandemi sürecine ilişkin uluslararası örgütlerin farklı alanlarda önerilerinin yoğunlaştığı da görülmektedir. UNESCO (2020a) ve BM(2020)'nin eğitim politikalarına yönelik yapmış olduğu önerilerde pandeminin doğurmuş olduğu sorunlardan hareketle eğitimin genel çerçevelerinin revizyonuna ilişkin önerilerinin daha ön planda olduğu görülmektedir. Buna karşın OECD (2020a) eğitim politikalarına ilişkin öne-

rilerinde pandeminin özelinde atılması gereken adımlara odaklanırken, Avrupa Eğitim Vakfı (2020) pandemi kapsamında dikkat edilmesi gereken adımları belirleyerek bu çerçevede eğitimin eksiklerinin giderilmesi için atılacak adımlarla ilgili önerilerde bulunmuştur. Bu öneriler incelendiğinde UNESCO ve BM’nin kısa vadede sorunlara çözüm üretmekle birlikte daha uzun vadeli hedeflere ve eğitim politikasının şekillenmesine odaklandığı görülürken, OECD ve Avrupa Eğitim Vakfı önerilerinin ise; pandemi özelinde yaşanan sorunların giderilmesine ilişkin eğitim politikalarına yönelik olduğu söylenebilir.

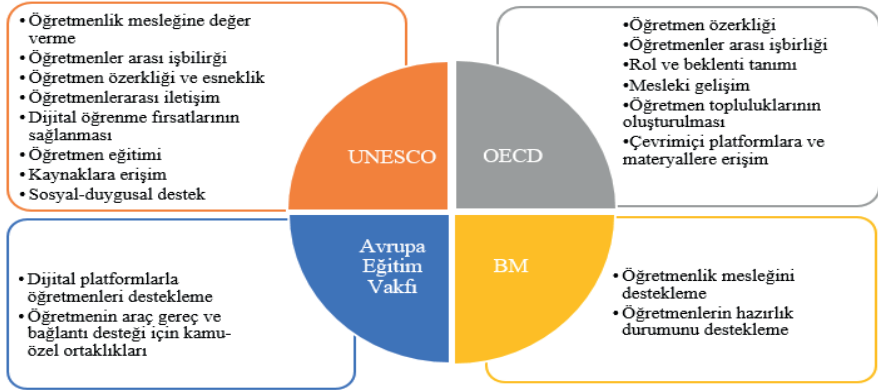
Uluslararası örgütlerden özellikle UNESCO (2020)’nun içerik ve toplumsal eğitimle ilgili önerisi önemlidir. Bu öneride toplumsal eğitimin, pedagojik alanın ve öğretmenler ile öğrenciler arasındaki insan ilişkilerinin dışında inşa edilen içerik ve yöntemlerle tanımlanamayacağı ve kontrol edilemeyeceği belirtilmiştir. Herhangi bir dijital geçişin yalnızca teknoloji şirketlerinin bir çabası olmaması gerektiği, aynı zamanda öğretmenlerin, öğrencilerin, hükümetlerin, sivil toplum temsilcilerinin de bu dönüşümleri temsil etmesinin ve şekillendirmesinin sağlanmasının önemli olduğu belirtilmiştir. Toplumsal eğitimin güçlendirilmesi ve dünyadaki tüm insanların eğitimi için ortak sorumluluğu vurgulayan küresel bir dayanışma sağlanması da öneriler arasındadır.

OECD (2020a)’nin “iletişim” kavramında diğer uluslararası örgütlerin iletişim tanımından farklı olarak “aile” vurgusu da yapılmıştır. Pandemi sırasında tutarlılık ve işbirliğinin sürdürülmesine yardımcı olmak için bir iletişim stratejisinin kritik öneme sahip olduğu, iletişim stratejisindeki kritik unsurun ise ailelerle iletişim olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda ebeveynlerin çocuklarını desteklemek için neler yapabilecekleri konusunda bilgi sahibi olmalarına ve desteklemelerine yardımcı olunması önerisi sunulmuştur.

Pandemi kapsamında eğitim politikalarına yönelik öneriler incelendiğinde dünya ülkelerinin bir salgın döneminde öğrenmenin sürdürülebilir olmasına yönelik daha önceden yapılmış bir planlama ve hazırlığının olmadığı görülmüştür. Uluslararası örgütlerin pandemiye yönelik önerileri incelendiğinde çeşitli konularda ülkelerin önümüzdeki yıllarda revizyona gitmesi gerektiği ortadadır. Eğitim artık hayat boyu sürmekte olan, konu alanları yaşanan gelişmelerle birlikte güncellenen, durağan olmayan bir süreçtir. Çağın gerekleri doğrultusunda öğrenme öğretme süreçlerinde değişimlerin yaşanması, eğitim hedeflerinin güncel olması eğitimin kalitesini ortaya çıkaracaktır. Bunu sağlayacak olan ise ülkelerin eğitim politikalarıdır. Bu salgın sürecinden sonra bundan sonraki süreçlerde de bu gibi durumların yaşanması halinde nelerin yapılacağı uzun ve kısa vadede nelerin yapılacağını ivedilikle belirlemesi ve yerine getirmesi önemlidir. Aksi takdirde bu gibi eğitim koşullarının sekteye uğraması, ülkelere telafisi zor ekonomik ve sosyal problemler doğurabilir. Bu durumların yaşanmaması için her türlü kriz anında yol haritasının eğitim politikaları olarak hazır olması gerekmektedir.

Öğretmen

Covid-19 salgını karşısında, dünyanın dört bir yanındaki öğretmenler, öğrencilerinin genellikle yeterli rehberlik, çalışma, destek ve kaynaklar olmadan uzaktan eğitim dünyasında gezinmelerine yardımcı olmak için çabalamak zorunda kalmışlardır (UNESCO, 2020). Öğretmenlik mesleği farklı bir süreçten geçmektedir. Bu nedenle UNESCO (2020a, 2020b), OECD (2020a), Avrupa Eğitim Vakfı (2020) ve Birleşmiş Milletler (2020) pandemi süreci ve eğitime ilişkin yayınlarında öğretmenlik mesleği ve öğretmen rolü ile ilgili çeşitli başlıklarda önerilerde bulunmuşlardır.

Şekil 2. Öğretmene İlişkin Öneriler

Şekil 2. incelendiğinde yer alan örgütlerin öğretmenler ve öğretmenlik mesleğine ilişkin ortaya koyduğu önerilerin çoğu benzer özellikler göstermektedir. Özellikle UNESCO (2020) ve OECD (2020a)'nin ortaya koydukları önerilerin kapsamlı ve neredeyse benzer olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin bu gibi kriz durumlarında eğitime devam edebilmek için ilgili, kaliteli mesleki gelişime ve desteğe erişime ihtiyacı vardır (UNESCO, 2020b). Avrupa Eğitim Vakfı (2020) ve BM (2020)'nin pandemi sürecinde öğretmenlere ilişkin önerilerinde esas olan, diğer örgütlerin de üzerinde durduğu "öğretmenleri destekleme" dir. Neredeyse tüm örgütler kaynaklara / çevrimiçi platformlara / materyallere erişim konusunda ortak öneride bulunmuştur. Özellikle UNESCO (2020a) ve OECD (2020a) öğretmenlerin özerk olması ve öğretmenler arası işbirliğinin sağlanması konusunu ön plana çıkarmıştır. Yapılan çalışmalarda öğretmen özerkliğinin öğrenci başarıları üzerinde (Aryal ve diğerleri, 2014), mesleki becerilerini yerine getirme sürecinde motivasyonun korunmasında (Strong ve Yoshida, 2014), sorumluluk almaktan kaçmayarak öğretim sürecinde aktif bir rol almada (Çolak ve Altınkurt, 2017), iş doyumunun artmasında (Çolak, Altınkurt ve Yılmaz, 2017; Pearson ve Moomaw, 2005) olumlu katkısı

olduğu görülmüştür. Benzer şekilde öğretmenler arası işbirliğinin öğrenci başarıları üzerinde etkisi olduğu (Alım ve Doğanay, 2016), öğretim ve öğrenme boşluklarının giderilmesini sağladığı (Wang, Wang, Li ve Li, 2017), mesleki iş doyumunu sağladığı (Olsen ve Huang, 2018), öğretmenlerin mesleki gelişimlerine ve okulun akademik başarısına katkı sağladığı (Sertkaya, 2016) sonuçlarına ulaşılmıştır.

Covid-19 Pandemi döneminde yapılan çalışmalar incelendiğinde Sarı ve Nayır (2020) yaptıkları çalışmada pandemi dönemi eğitim sürecinde yaşanan sıkıntıları öğretmenlerin sınıf yönetimine ilişkin stratejiler; meslektaşları, aile üyeleri ve uzmanlardan yardım alma; öğrenciler ve velilerle iletişim kurma gibi konularda yaptıkları yeni düzenlemeler ile sorunlarla başa çıkmaya çalıştıklarını ortaya koymuştur. Alper (2020) ise; pandemi döneminin getirdiği uzaktan eğitim süreçlerinin olumsuz yanlarına rağmen olumlu yanlarını ön plana çıkararak sürece uyum sağladıklarını yaptığı çalışmada ortaya koymuştur. Zhang, Wang, Yang ve Wang (2020) pandemi döneminde ortaya çıkan sorunların üstesinden gelmek için öğretmenlerin standartlaştırılmış öğrenim ekipmanı ile donatılmasını, çevrimiçi öğretmen eğitiminin gerçekleştirilmesi için eğitim politikalarında düzenlemelerin yapılması gerektiğini yaptıkları çalışmada belirtmişlerdir. Eryılmaz ve Başal (2021) ise; yaptıkları çalışmada öğretmenlerin hedefler için çabalamasının tek başına yeterli olmayacağını aynı zamanda öğretmenlere pandemiye yönelik psikolojik destek kapsamında öznel iyi oluşlarının artırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Kaden (2020) yaptığı çalışma sonucunda öğretmen için iş yükünde bir artış ve değişiklik olduğunu ve çevrimiçi eğitimin birçok öğrenci için öğrenmeyi destekleyebileceğini, ancak eşitsizliği ve sosyal bölünmeleri derinleştirmek için dikkatlice tasarlanması ve bireyselleştirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Alanyazında öğretmenlerle ilgili pandemi döneminde yapılan çalışmalar incelendiğinde öğretmenlerin yaşanan sıkıntılı süreç içerisinde mesleki sorumlulukları ile süreci olumlu bir şekilde yürüttüğü görülmektedir. Uluslararası örgütlerin pandemi döneminde öğretmenlere ilişkin önerileri ile desteklendiği takdirde pandemi dönemi eğitim sürecinin daha etkili olması beklenmektedir.

Pandemi sürecinde öğretmenlerin profesyonel işbirliği ve öğrenimini kolaylaştırma, diğer öğretmenlerle işbirliği için kaynaklara ve çevrimiçi platformlara erişimini sağlama ile zorluklar ve ihtiyaç duyulan eğitimsel süreçten haberdar olan öğrencilerin öğrenmelerini desteklemesi önemlidir (OECD, 2020a).

Pandeminin başlaması ve uzaktan eğitim sistemlerine geçişin yaşanmasıyla öğretmenler belki daha önce kullandığı belki de hiç duymadığı bazı uzaktan eğitim araçları ile öğrenim sürecine devam etmek zorunda kalmıştır. Bu durum öğretmenlerin bu araçlar hakkında gerekli donanımına sahip olmaları zorunluluğunu koymaktadır.

Öğretmenlerin pandemi sürecinde özellikle de dijital eğitimde yaşadığı zorluklar öğretmen eğitiminin değişmesi gerekliliğinin önemi göstermiştir. Artık öğretmenlerin sahip olması gereken uzaktan eğitim kapasitesini oluşturmak için sanal sınıf, sunum teknikleri, teknolojiyi harmanlama, içerik üretimi ve teknolojiyen etkin şekilde ya-

rarlanma gibi konularda öğretmenlere gerekli eğitim desteğinin sağlanması uzaktan eğitimin niteliği açısından önemlidir (UNICEF, 2020). Bu yüzden öğretmenlere dijital öğrenme fırsatlarının sağlanması, çevrimiçi kaynaklarla öğretmen eğitimlerinin yapılması; öğretmenlere farklı dijital öğrenme çözümlerini test etme ve teknolojinin öğrenci öğrenmesini teşvik etmek için nasıl kullanılabileceğini anlama fırsatı bulmalarının sağlanması öğrenme sürecini kolaylaştırmalarını sağlayacaktır (OECD, 2020b). Özellikle web tabanlı yapılan eğitim uygulaması çalışmalarına bakıldığında; çevrimiçi sınıf yönetim sistemlerinin öğrencilerin akademik gelişmelerinde olumlu etkileri olduğu (Al-Naibi, Maryem ve Kalbani, 2018; Dere, Yücel ve Yalçınalp, 2016), öğrencilerde sisteme yönelik olumlu tutumlar oluşturduğu (Warawudhi, 2017); sosyal medya araçlarının işbirlikli öğrenme ve problem çözme becerileri üzerinde olumlu bir etkisi olduğu (Kıcı ve Dilmen, 2014), öğrenci etkileşimini ve bilgi yapılandırmasını kolaylaştırdığı (Cheng vd. 2016), dezavantajlı bireylerde öğrenmeyi arttırdığı (Pimmer vd., 2016) sonuçlarının olması öğretmenlerin dijital araçlarla öğrencilere ulaşabildiğinin göstergesidir. Öğretmenlerin farklı dijital uygulamalara yönelik kendini geliştirmesi öğrenme sürecine olumlu katkı sağlayacaktır.

Covid-19 krizi, öğretmen eğitiminin reforma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Genel olarak, öğretmenlerin ve okulların e-hazır olma durumu hakkında bir anlayış geliştirmeye ve bilgiye dayalı küresel bir toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için, öğretmen eğitimini müfredat ve pedagojik olarak modernize etmeye küresel bir ihtiyaç vardır. Öğretmenlerin öğrenci merkezli uygulamalar geliştirmesi, dijital okuryazar olması ve bilişim teknolojilerini kullanması sahip olmaları gereken önemli özelliklerdir (UNESCO, 2020b).

Pandemi süreci öğretmenlerin mesleki gelişimi ve rolü ile ilgili önerileri de beraberinde getirirken, öğretmen eğitiminde bunların ele alınmasının da önemli olduğu görülmüştür. Fakat incelenen öneriler dikkate alındığında aslında öğretmenlerin öğrenim süreci içerisinde özellikle dijital süreçler için desteklenmesine, kendi aralarında işbirliği ve özerklikleri ile ilgili desteklere değinilmesine karşın; öğretmenlerin duyuşsal özellikleri ihmal edilmiş gibi görülmektedir. Sadece UNESCO (2020b) önerilerinde öğretmenlerin sosyal - duygusal açıdan desteklenmesi gerektiğini belirtmektedir. Oysaki bu duyuşsal özelliklerin eğitim politikası olarak öğretmen yetiştirme sürecinde kazandırılmasının çok daha önemli olduğu pandemi sürecinde ortaya çıkmıştır.

Pandemi sırasında ve sonrasında öğretmenlerin refahını, sosyal-duygusal yeterliliklerini ve dayanıklılığını desteklemek önemlidir. Öğretmenlerin sosyal-duygusal yeterliliklerini ve dirençlerini geliştirmesi öğrencilerine psikososyal destek sağlamak ve bu krize eşlik eden belirsizlik ve endişeyi aşmalarına yardımcı olmak için önemlidir. Bu destek sağlanmazsa öğretmenler arasında stres ve tükenmişlik ortaya çıkabilmekte bu da yıpranmaya ve düşük öğretim kalitesine yol açabilmektedir. Gelecek için, bu sosyal-duygusal becerilerin hem üniversitelerde öğretmen yetiştirme sürecinde ve hem de devam eden öğretmen eğitimine daha iyi entegre edilmesi gerekmektedir.

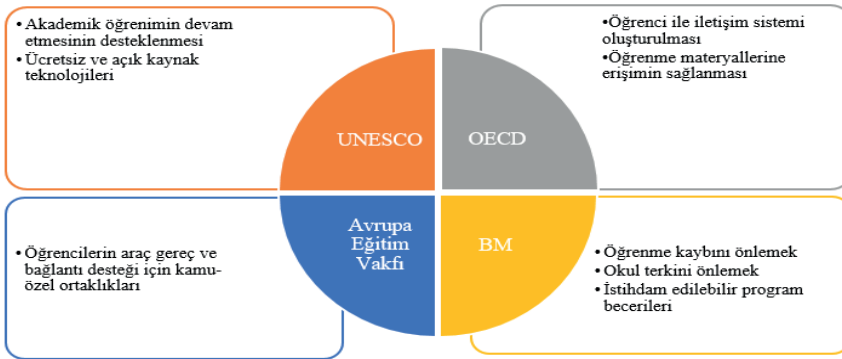
(UNESCO, 2020b). Pandemi sonrası öğrencilerin öğrenme kayıplarının telafisi ve öğrencilere duygusal desteğin sağlanmasında öğretmenlerin becerilerinin yanı sıra motivasyonlarının önemi ortaya çıkacaktır (Karip, 2020).

Öğretmen eğitimine motivasyonel ve duygusal destekleri yerleştirerek, özyeterliliği yüksek ve öğrenci motivasyonunu desteklemek için gerekli araçlara sahip olan daha dayanıklı öğretmenler oluşturulması gelecekteki öğretmenlerin öngörülemez Covid-19 sonrası öğretmenlik kariyerine gitmelerine yardımcı olacaktır (Ranellucci ve Bergey, 2020).

Pandeminin başlamasıyla birlikte öğretmenler yüz yüze eğitimin dışında farklı yöntem ve araçlarla öğrencilerin öğrenme süreci ve motivasyonlarını desteklerken; uzaktan eğitime yabancı olma ve dolayısı ile öğrenciye destek olamama kaygısı, pandeminin öğretmenin özel hayatında ortaya çıkardığı sosyal ve psikolojik güçlüklerle baş etmek durumunda kalmıştır (Aydın, 2020). Buna rağmen öğretmenler bir kez daha bu süreçte kilit rol oynamıştır. Uluslararası örgütler öğretmenlere, öğrenci ve aileler ile iletişimin sağlanmasında ve onlara gerekli bilgilendirmelerin yapılmasında, uzaktan eğitimin ve öğrenme sürecinin devamı ile öğrencilerin desteklenmesinde önemli görevler atfetmektedir. Öğretmenlerin mesleki olarak desteklenmesi ve gelişimi bu gibi kriz durumlarında eğitim sürecinin devamlılığı açısından önemlidir. Öğretmenlerin eğitim sürecinde kullandıkları uzaktan eğitim araçları, bilgi ve iletişim teknolojileri hakkında desteğin yanı sıra maddi ve duygusal olarak da desteklenmesi öğretmenlerin motivasyonlarını yükselterek eğitim sürecinin verimliliğini arttırması beklenmektedir.

Öğrenci

Öğrenciler, pandemi sürecinin en çok etkilediği grupların başında gelmektedir. Yüz yüze eğitim süreçleri kesintiye uğrayan öğrenciler öğretmenler gibi yeni bir eğitim süreci ile devam etmek zorunda kalmışlardır. Öğrenciler ile ilgili UNESCO (2020a, 2020b), OECD (2020a), Avrupa Eğitim Vakfı (2020) ve Birleşmiş Milletler (2020) çeşitli başlıklarda önerilerde bulunmuşlardır.

Şekil 3. Öğrenciye İlişkin Öneriler

Pandemi ile birlikte çoğu ülke uzaktan eğitim süreçlerinde çeşitli öğrenme ortamlarını kullanmıştır. Bu ortamlardan biri çevrimiçi öğrenme ortamlarıdır. Fakat bu durum maddi yetersizlikleri olan öğrenci ve aileler için sorun olmuştur. Önerilerde bulunan uluslararası örgütler öğrencinin öğrenim sürecini devam ettirmesi için gerekli olan araç gereç veya teknolojik desteklerin sağlanmasında hem fikirdirler.

Dijital teknolojiler uzaktan eğitim için çok çeşitli özellikler sunabilirken, düşük ve orta gelirli ülkelerdeki çoğu eğitim sistemi, çevrimiçi öğrenme seçeneklerinin tam olarak dağıtılması için gereken yüksek hızlı geniş bant veya dijital cihazlara erişememekte; bu nedenle, yoksun öğrenciler bu durumdan olumsuz etkilenmektedir ve büyük olasılıkla dijital kaynaklara erişim yeteneğinden de yoksun kalmaktadır (Worldbank, 2020a). Dijital yoksunluk ister istemez bu süreçte kendini göstermiştir. Örneğin PISA-2018 raporlarına göre; Danimarka, Slovenya, Norveç, Polonya, Litvanya, İzlanda, Avusturya, İsviçre ve Hollanda'da öğrencilerin % 95'inden fazlası evde çalışmak için bir bilgisayara sahipken, bu oran Endonezya'da sadece % 34'tür (OECD, 2020a). Benzer şekilde bazı Güneydoğu Asya ülkelerinde internete erişim nüfusun % 80'inden fazla iken Vietnam ve bazı Afrika ülkelerinde % 39 civarlarındadır; bu durum çevrimiçi eğitim ortamına erişim sağlayan öğrenciler ile dezavantajlı öğrenciler arasındaki uçurumu daha da açacaktır (David, Pellini, Jordan, ve Philips, 2020).

Pandemi süreci ile birlikte eğitimde yaşanan dijital uçurumun, eşitsizliklerin giderilmesi ve öğrencilerin öğrenme süreci içerisinde yer alması için farklı seçeneklerin olması gerekmektedir. Bu yüzden UNESCO (2020a), öğrencilerin akademik öğreniminin devam etmesini desteklemek için radyo ve televizyonun kullanılmasının, medya araçlarının; eğitim, kültür ve genel bilgi açısından, özellikle de çevrimiçi materyallere ve akıllı cihazlara erişimi olmayan öğrenciler için önemli olduğunu belirtmektedir.

OECD (2020) bu konudaki önerilerini şu şekilde belirtmiştir; öğrencilerin yapılandırılmış öğrenme fırsatlarına katılmaları ve interaktif öğrenme için en nitelikli çevrimiçi aktivitelerden yararlanmaları sağlanmalıdır. Bu imkanı olmayan-cihazlara erişim ve bağlantı sağlanamaması- öğrencilere eğitimin verilmesi için televizyon, radyo, podcast'ler, DVD'ler ve öğrenme paketleri gibi diğer yöntemler kullanılmalıdır. Bu içerik öğrencilere yanıt ve etkileşim fırsatları sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır. Kısa vadede, bir bağlantı altyapısı oluşturmak ve halihazırda mevcut olmayan sistemlerde tüm öğrencilere cihaz sağlamak mümkün değildir. Sonuç olarak, radyo ve eğitim televizyonu gibi düşük maliyetli teknolojilere bağımlı olmak gerekebilir.

Pandemi sürecinde gelişmiş ve az ve orta gelişmiş ülkelerin çoğunda TV desteği sağlanmıştır. Bazı ülkeler dijital uçurumun azalması için de çaba harcamıştır. Örneğin; Arjantin bazı vilayetlerinde netbook ve tablet dağıtımını, Türkiye 6 GB - 8 GB ücretsiz mobil veri paketleri ile ailelere desteğini, Paraguay öğrencinin e-öğrenme ihtiyaçlarını sıfır maliyetle karşılamak için Microsoft ile bir anlaşmayı, Nijerya 500 mb veri desteğini, Kore operatörlerinin web sitelerine ücretsiz erişim desteğini, Dominik Cumhuriyeti ücretsiz wi-fi noktalarını, Hırvatistan ekonomik durumu kötü öğrencilere ücretsiz

internet erişimini (Woldbank, 2020b), Letonya interneti olmayan öğrencilere internet desteğinin yanı sıra cep telefonu ve tablet dağıtımını gerçekleştirmişlerdir (OECD, 2020a). Bu durum; pandemiye hazırlıksız yakalanan bazı ülkelerin ekonomileri ölçüsünde dijital yoksunluğu, durumu iyi olmayan öğrenciler için gidermeye çalıştıklarının bir göstergesidir.

BM (2020) öğrencilere yönelik önerilerinde diğer örgütlerden farklı süreçleri de ele almıştır. Bunların başında ise okul terkinin ve öğrenme kaybının önlenmesi gelmektedir. Pandemi sürecinde öğrencilerin öğrenme kaybının neler olduğunu belirlemek ve okulu bırakma riski altında olan öğrencileri okullara geri getirmek önemli görülmektedir. Buna ek olarak, gençleri ve yetişkinleri işgücü piyasasında talep gören becerilerle donatmanın gerekliliğinin hesaba katılması, bu nedenle de istihdam edilebilir program becerilerinin süreçte ele alınması gerektiğini belirtmiştir. BM önerileri ile sadece pandemi eksenli değil aynı zamanda eğitim süreçlerinde yaşanan sorunlara, ihtiyaçlara yönelik de genel kapsamda önerilerini öğrenciler açısından ortaya koymuştur.

Pandemi sürecinde üzerinde durulan iki önemli konu göze çarpmaktadır. Bunlardan biri eğitimin devam ettirilmesi, diğeri ise öğrencilerin öğrenim sürecine katılması için desteklenmesidir. Uluslararası örgütler her ne kadar dijital yoksunluğun giderilmesi ve kaynaklara erişim için önerilerde de bulunmalarına rağmen, dijital yoksunluk bu sürecin en büyük sıkıntısıdır. Her türlü imkana sahip olan öğrenci ile evinde elektriği bile olmayan öğrencilerin aynı süreçten geçmemeleri bu öğrencilerin arasındaki uçurumu daha da arttırması muhtemeldir. Yüz yüze eğitim aradaki bu farkı kapatmasa da bir nebze olsun okul süreçlerinde bir eşitlik durumu sağlamaktaydı. Dijital yoksunluğun en aza indirgenmesi, durumu iyi olmayan öğrencilerin bilgisayar, tablet, mobil cihazlar, internet erişimi ile desteklenmesi, bunların olmaması halinde ise en azından TV yayını ile eğitim sürecinin desteklenmesi en önemli eğitim politikası olacaktır. Bu sayede öğrenciler arasındaki uçurum artmaz, olabildiğince çok öğrenci eğitim sürecinden faydalanır ve eğitimde süreklilik sağlanmaya çalışılır.

Teknoloji / Uzaktan Eğitim

Teknoloji, öğretmenler ve öğrenciler için ders kitaplarının ötesinde, çeşitli biçimlerde, zaman ve mekan arasında köprü kurabilecek şekilde özel materyallere erişmelerini sağlayan; sadece bilimsel süreçleri öğretmekle kalmayarak, aynı zamanda nasıl çalışılıp öğrenildiğini, kişiyi ilgilendiren görevleri ve sorunları gözlemleyebilecekleri ortamlar sağlamaktadır. Hatta bu teknolojik sistemler öğrenme deneyimini kişisel öğrenme tarzımıza uyacak şekilde geleneksel sınıf ortamlarından daha fazla ayrıntıya yer vererek ve hassasiyetle uyarlanabilmektedir (Petrie ve diğerleri, 2020). Bu teknolojik sistemlerden, uzaktan eğitim araçları günümüzde dijital öğrenme süreçleri olarak da kullanılmaktadır.

E-öğrenme ya da dijital öğrenme kavramlarına evrilen uzaktan öğrenme, “yerden ve zamandan bağımsız olarak sunulabilen, bireylere eğitsel materyalleri elektronik ortamda uygun ve esnek olarak yapılandırabilme, güncelleyebilme ve farklı teknolojileri

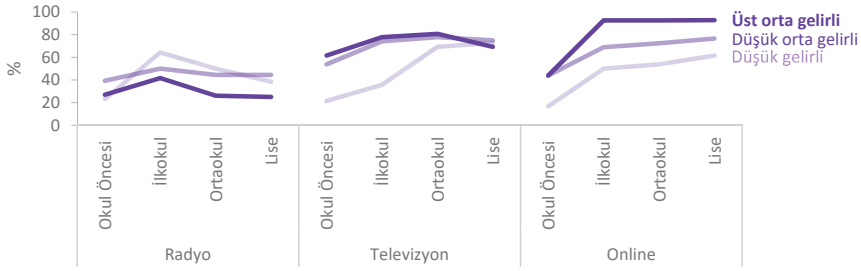
öğrenme sürecine katabilme, 7/24 kullanabilme gibi özellikler içeren çağdaş ve etkin bir öğrenme biçimidir” (Yammamoto ve Altun, 2020). Uzaktan eğitim faaliyetleri eş zamanlı ve eş zamansız olarak yapılabilmektedir. Eş zamanlı uygulamalar ses ve görüntü iletimi, doküman, uygulama, ekran paylaşımı, etkileşimli tahta kullanımı, anlık anket uygulamaları, metin tabanlı sohbet özelliklerini içeren çevrimiçi kullanılan yazılımlar aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Bu yazılımların en önemli özelliklerinden birisi oturumların kayıt altına alınabilmesidir. Bu sayede derse eş zamanlı olarak katılmayan bireyler ile dersi tekrar dinlemek isteyen bireyler bu kayıtlara istedikleri zaman erişim sağlayabilmektedirler (İlgaz, 2014). Teknolojinin gelişimi ile birlikte mobil cihazların ve internet altyapısının gelişmesi uzaktan eğitimde sanal sınıf ortamlarına mobil araçlardan katılım imkânını sağlamış ve daha da esnek bir ortama geçilmiştir (Kırmacı ve Acar, 2018; Li, 2009). Covid-19 krizi bağlamında mobil öğrenme teknolojilerine ilgi katlanarak artmış, hafif ve taşınabilir dijital cihazlar, öğrenmeyi sabit ve önceden belirlenmiş konularla sınırlandırılmaktan kurtarmış, bu da bilginin toplumlar içinde dolaşım biçimlerini temelden değiştirmiştir (UNESCO, 2020a). Google Meet, Google Hangout, Zoom, Cisco Webex, Bigbluebutton gibi çevrimiçi video konferans uygulamaları Covid-19 salgını sonrasında çevrimiçi canlı video eğitim uygulamaları olarak kullanılmaya başlanmıştır (Yammamoto ve Altun, 2020).

Pandemi sürecinde eğitimde yoğun bir şekilde kullanılmak zorunda kalınan teknolojiler ve bu teknolojilerle sağlanabilecek eğitim süreçlerinin etkililiği önemlidir. Bu nedenle de bu süreçler için OECD (2020b) ve Dünya Bankası (2020a) sürecin etkili bir şekilde yürütmesi için çeşitli önerilerde bulunmuşlardır. Diğer uluslararası kuruluşların da bu konularda önerileri olsa da en geniş kapsamlı değerlendirmeyi bu iki örgüt yaptığı için bu örgütler incelenmiştir.

UNESCO	Dünya Bankası
<ul style="list-style-type: none"> • Mümkün oldukça çevrimiçi uzaktan kurslar kullanılmalı • Eğitim teknolojisi şirketlerinin kaynakları serbestçe kullanılmalı • Yeni çevrimiçi platformlar geliştirilmeli • Çevrimiçi eğitim kaynaklarını karşılıklı olarak paylaşmak için uluslararası işbirliğinin yapılması • Tüm elektronik araçları kullanın (TV gibi alt yapının yetersiz olduğu ortamlar için) • Öğretmenlere dijital öğrenme fırsatları sağlayın • Dijital süreci dijital olmayan etkinliklerle birleştirin • Durumu olmayan öğrencilerin teknolojilere erişimini sağlayın • Evde sınava girmek için güvenli sistemleri keşfedin • Farklı zaman ve eğitim modellerini keşfedin 	<ul style="list-style-type: none"> • Kısa ve uzun vadeli uzaktan öğrenme planı geliştirin • Uzaktan öğrenme yoluyla dağıtılacak mevcut içeriğin bir envanterini oluşturun • İçeriği mevcut müfredatla uyumlu olacak şekilde düzenleyin ve öğrenme fırsatlarının eğitim hedeflerine karşılık gelmesini sağlayın • Öğretmenleri ve öğrencileri desteklemek için sanal bir yardım masası oluşturun • Eğitim radyosu ve televizyonundan yararlanın • Bağlantıyı geliştirerek dijital kaynaklara erişimi artırın • Uzaktan eğitim içeriğinin nasıl kullanılacağı ve öğrencilere ve öğretmenlere nasıl erişileceği konusunda ek rehberlik ve destek sağlayın • Uzaktan ve çevrimiçi öğrenme fırsatları hakkında bilgi paylaşmak için multimedya kullanın

Şekil 4. Teknolojiye / Uzaktan Eğitime İlişkin Öneriler

Şekil 4.’teki önerilerin her ikisinde de yer alan en önemli konu öğrencilerin desteklenmesi yani fırsat eşitliğinin sağlanmasıdır. Pandemi sürecinde ülkeler uzaktan eğitim sürecinde eğitimi web siteleri (online), TV kanalları ve radyo gibi araçlarla desteklemeye çalışmışlardır (ETF, 2020; OECD, 2020a). Ülkelerin bu seçimlerinde eğitim düzeyi ve ülke gelirlerinin etkisi Grafik 1’de gösterilmiştir (UNESCO, 2020b).

Grafik 1. Eğitim düzeyi ve ülke gelir grubuna göre uzaktan eğitime farklı yaklaşımlar kullanan ülkelerin yüzdesi

Orta ve yüksek gelirli ülkeler çoğunlukla farklı çevrimiçi öğrenme ortamlarını (öğrenme yönetim sistemleri, video konferanslar) bazıları ise TV gibi yayın araçlarını ek yayın kanalı olarak kullanmıştır. Ancak uzaktan öğrenmeye yönelik talep, ülkeler arasındaki keskin dijital bölünmeleri de ortaya çıkarmıştır (Worldbank, 2020a).

UNICEF, Covid-19 Eğitim Müdahale Anketi’ne rapor veren 127 ülkeden yüzde 73’ü, okullar kapalıyken eğitim vermek için çevrimiçi platformları kullanmaktadır. Ankete katılan 127 ülkenin yaklaşık yüzde 75’i uzaktan öğrenmeyi sağlamak için TV kullanmaktadır. Radyo, hükümetler tarafından okullar kapalıyken eğitim vermek için en çok kullanılan üçüncü platformdur ve rapor eden 127 ülkenin yüzde 58’inin bu yöntemi kullandığı bildirilmektedir (UNICEF, 2020). Ülkeler arasında yaşanan bu dijital uçurum ülke içinde de kendini gösterebileceğinden tüm öğrencilerin eşit şartlar altında eğitim hakkından yararlanabilmesi ülkelerin birinci önceliği olmalıdır.

Ülkeler politikalarını oluştururken, belirlenen uzaktan öğrenmenin hızlı bir şekilde geliştirilmesini ve ölçeğini büyütmesini sağlamak için dış paydaşlara (örn. bakanlıklar, yayın şirketleri, eğitim girişimleri) danışmalıdır. Savunmasız öğrenciler bu süreçten orantısız bir şekilde etkilendiğinden ve büyük olasılıkla dijital kaynaklara erişim yeteneğinden yoksun olduğundan, eşitlik tüm planlama çabalarında en önemli husus olmalıdır (Worldbank, 2020a). Bunu sağlamanın yollarından biri de içeriğe öğrencinin kolay ulaşımının sağlanması olabilir.

İçeriğin çok çeşitli cihazlarda kullanılabilir ve mobil uyumlu hale getirilmesi kritik öneme sahiptir. Sonuç olarak, karar vericiler, çevrimiçi öğrenme araçlarının ve plat-

formlarının çok çeşitli cihazlarda, çeşitli işletim sistemleri ve yazılım uygulamalarını çalıştırarak kullanılabilmesini sağlamaya özen göstermelidir. Cep telefonlarının pek çok toplulukta ve hanede neredeyse her yerde bulunması ve diğer türden bilgi işlem cihazlarının (özellikle masaüstü ve dizüstü bilgisayarlar) az bulunurluğu göz önüne alındığında, çevrimiçi öğrenme fırsatlarının mobil cihazlar kullanılarak erişilebilmesini sağlamak öğrenme süreçlerinde etkili olması bakımından önemlidir (Worldbank, 2020a).

Pandemi sürecinde dikkati çeken diğer bir konu da öğretmenlere dijital öğrenme fırsatları sağlanmasının önemidir. Ülkeler, öğretmenlere çevrimiçi öğretmenin nasıl yapılacağına ilişkin çevrimiçi öğretmen eğitimi kaynakları sağlayabilir veya bu kaynakları kolaylaştırabilir, aynı zamanda kaynaklarını paylaşmalarına ve akran geri bildirimini alıp vermelerine olanak tanıyan çevrimiçi işbirliği platformları da sağlayabilir (UNESCO, 2020b).

Pandemi Sürecinde Türkiye’deki Uygulamalar ile Uluslararası Örgütlerin Önerilerinin Karşılaştırılması

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de eğitim süreci pandemiden etkilenmiştir. Bu etkileri en aza indirebilmek için Milli Eğitim Bakanlığı çeşitli çalışmalar gerçekleştirmiştir.

Pandeminin henüz tüm dünyayı etkisi altına almadığı bir dönemde MEB’in dijital platformu olan Eğitim Bilişim Ağı (EBA) 10 Şubat 2020’de altyapısını “Eğitimde Fırsat Adaleti” ilkesiyle yapay zekâ sistemleriyle güçlendirmiş, bu sayede salgının başlamasıyla dünyada uzaktan eğitime başlayan ilk ülkeler arasındaki yerini almıştır (MEB, 2020a). Bu açıdan bakıldığında MEB tarafından geçmiş yıllarda temeli atılan, büyük emek ve paralar harcanarak oluşturulan EBA platformunun içinde bulunduğumuz uzaktan eğitim sürecinde öğretim sürecinin devamlılığındaki gerekliliği ve faydaları açık bir şekilde anlaşılmıştır (Türker ve Dündar, 2020).

İlkokul, ortaokul ve lise seviyelerinde olmak üzere 3 ayrı televizyon uzaktan eğitim TV kanalı pandeminin başlarında yayına başlamıştır. MEB verilerine göre dijital platformu EBA ise 3,1 milyar tıklanma sayısı ile, Türkiye’de en çok ziyaret edilen 10. site, dünyada ise en çok ziyaret edilen 3. eğitim sitesi olmuştur. EBA Mobil uygulaması ise android cihazlar için 16.7 milyon, IOS cihazlar için 1.8 milyon indirilme sayısına ulaşmıştır. Uzaktan eğitim süreci boyunca 7 milyon 383 bin 213 öğrenci, 1 milyon 30 bin 516 öğretmen EBA’dan faydalanmıştır. Bu süreçte internet platformundan toplamda 8 milyonun üzerinde öğrenci faydalanmıştır (MEB, 2020a). Bununla birlikte mobil cihazlar için MEB, 6-8 GB arası ücretsiz mobil veri paketleri ile de ailelere desteğini bu süreçte sağlamıştır (Worldbank, 2020b).

Türkiye’de pandemi sürecinde yapılan bu çalışmalar uluslararası örgütlerin “öğrencinin akademik desteğinin sağlanması”, “ücretsiz ve açık kaynak teknolojiler”, “öğrenme materyallerine erişim” ve “öğrenme kaybını önleme” başlıklarındaki öne-

rileri ile MEB’in yaptığı uygulamaların birbiri ile örtüştüğü görülmektedir. Bu durum Türkiye’nin eğitimde kullandığı dijital bir platforma sahip olmasının uzaktan eğitime geçişte avantaj sağladığını göstermiştir. Bununla birlikte dijital uçurumun engellenmesi ve her öğrencinin akademik olarak desteklenmesi için TV ve internet desteği sağlanması öğrencilerin bu süreçten olabildiğince az etkilenmesi için MEB’in ortaya koyduğu çabalardan olmuştur. Bir anda ortaya çıkan pandemi sürecinde bu çalışmaların hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi ilk etapta önemlidir. Fakat bundan sonra ekonomik durumu iyi olmayan evinde TV, bilgisayarı veya internete bağlanabileceği bir mobil cihazı olmayan öğrencilere yönelik çeşitli önlemler alınması gereklidir. Bu öğrencilerin en azından akademik süreci takip edebileceği bir araca sahip olması sağlanmalıdır. Bu şekilde bir çalışmanın da gerçekleşmesi dijital yoksunluk çektiği için sürece dahil olmayan öğrencilerin katılımı ile en az hasarla atlatılabilmesi adına önemlidir.

Uluslararası örgütler “iletişim”, “geri bildirim” konuları üzerinde de öneriler sunmuştur. MEB de bu konuda uzaktan eğitim süreci ile ilgili bilgilerin sahadan toplanması için çalışmalar yapmıştır. “Uzaktan Eğitime Bir Fikrim Var” adlı bir web sitesi oluşturarak eğitim paydaşları idarecilerin, öğretmenlerin ve ailelerin uzaktan eğitime ilişkin fikrini yazması veya özgün fikirlerini paylaşabilmesi sağlanmıştır (MEB, 2020a). Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü pandemi sürecinde uygulanan uzaktan eğitimin değerlendirilmesi için öğretmen, öğrenci, yönetici ve veli görüşlerini aldığı online anketler hazırlamıştır (YEGİTEK, 2020). Bu çalışmalar salgının bundan sonraki sürecinde uzaktan eğitimin kalitesinin artırılması, eksikliklerin giderilmesi, yeni fikir ve önerilerin değerlendirilmesi adına önemlidir. Eğitimin paydaşları ile ne kadar çok iletişim sağlanır ne kadar çok geri bildirim alınır ve sorunlar çözüme kavuşturulur ise o kadar etkili bir eğitim süreci geçirilir.

Türkiye’de pandemi sürecinde MEB verilerine göre 89 bin 477 öğretmen de EBA Akademik Destek’i aktif olarak kullanarak toplam 5 milyon 954 bin 174 EBA canlı ders yapmıştır (MEB, 2020a). MEB, EBA sistemi ile öğretmenlerin canlı ders yapmasını ve canlı ders dışında da öğrencilerin öğrenim sürecini destekleyebilmesini sağlamıştır. MEB ayrıca öğretmenlere telafi eğitimlerde kullanması için kritik konu ve kazanımların olduğu programlar ve canlı dersler için etkinlik örnekleri ile öğretmenleri desteklemeye çalışmaktadır (MEB, 2020b). Pandemi sürecinde de öğretmenlerin mesleki gelişimini desteklemek için MEB, 500.000 öğretmen için çevrimiçi mesleki gelişim programlarını başlatarak öğretmenlerin bilgi, beceri ve deneyim alanında gelişimini desteklemiştir (MEB, 2020c). MEB’in yaptığı bu çalışmaların uluslararası örgütlerin de üzerinde durduğu “öğretmen eğitimi”, “mesleki gelişim”, “öğretmenlerin desteklenmesi”, “materyallere / kaynaklara erişme” gibi konu başlıklarının önerileri ile örtüşmekte olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların uzun vadede sonuçları olacak çalışmalara dönmesi daha da önemli görülmektedir. Bu süreçte öğretmen yetiştirme süreçlerinin gözden geçirilmesi ve güncellenmesi önemli bir öncelik olmalıdır. Üniversitelerin öğretmen yetiştirme sürecinde 21.yy becerileri çerçevesinde bilgi ve iletişim

becerilerini mesleki bilgileri ile birleştiren yaratıcı, çözüm üreten, teknoloji okuryazarı bireyleri yetiştirmesi gerekir. Bu sayede yaşadığımız süreç gibi durumlarda ve normal süreçlerde bu bilgi ve becerilerin güvenli bir şekilde kullanılması sağlanabilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Küresel anlamda Covid-19 pandemisine ilişkin diğer ülkelerin aldığı tedbirlerin incelenmesi ve alınması düşünülen tedbirlerde uluslararası deneyimlerden yararlanılması önemli katkı sağlayacaktır (Karip, 2020). Uluslararası örgütlerin eğitim sürecine yönelik yaptığı önerilerin uzun vadede önemli sonuçları olacaktır.

Pandemi ile birlikte eğitimde sürekliliği her koşulda sağlamak için köklü reformlara ve stratejik planlamaya ihtiyaç olduğu görülmüştür (Bozkurt, 2020). Uluslararası örgütlerin eğitim politikalarına yönelik yaptığı öneriler, eğitim süreçlerinin bu salgınla birlikte dönüşmeye başlamasının kaçınılmaz bir sonuç olacağını göstermektedir. Salgınla birlikte bilgiye erişimin bir anda kesilmesi, dijital yoksunluk çeken öğrencilerin bilgiye ulaşma ve erişim imkanı olmaması eğitim hakkının neleri kapsamı gerektiğini de değiştirmiştir. Bununla birlikte eğitimin salgın dönemindeki durumlar gibi sekteye uğramasını engellemek ve sorunlara karşı çözümler oluşturabilmek için eğitimin maddi desteğini arttırmak önemli bir fark olacaktır.

Eğitime ilişkin diğer bir önemli öneri eğitim süreçlerinin kendini güncelleştirme-sidir. Eğitim sistemlerinin bu beklenmedik durumlara karşı her zaman hazır olması gereken hazırlıkların ve planlamaların önceden yapılması, eğitim de devamlılığı sağlayacaktır. Toplumsal eğitim her yaş seviyesinde önemlidir ve devam etmesi gerekir. Pandeminin eğitimde rönesans başlatmak için bir fırsat olduğunu söyleyen Bozkurt (2020) pandeminin bir sonucu olarak eğitimde köklü reformlara ve stratejik planlamaya ihtiyaç olduğunu, ortaya çıkan fırsatı değerlendirilerek yeni bir başlangıç yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bozkurt ve Sharma (2020) pandemi gibi başka acil durumlarda da yeniden tasarlanmış uzaktan eğitimin, daha iyi ve zamanında çözümler sunmak için farklı paydaşlarla (örneğin, psikologlar, sosyologlar, terapistler vb.) işbirliği yapmasının, daha geniş temellerde çözümler üretilmesinin ve bu tür zamanlarda öğrenenlere özen göstererek onları desteklemenin de önemli olduğunu belirtmiştir. Pandemi ile birlikte eğitim süreçlerinin yeniden gözden geçirilerek farklı açıları ile ele alınıp bundan sonraki her türlü acil durumlarda ortaya konulabilecek şekilde planlanmasının veya tasarlanmasının önemi ortaya çıkmıştır.

Türkiye pandemi sürecinde hem online platformlar hem de TV yayınları ile öğretim sürecinin devamlılığını sağlamaya çalışmaktadır. Bu süreçte yaşanan deneyimlerden elde edilen dönütler, var olan sistemlerin güncellenerek daha sağlıklı bir şekilde çalışmasına ve gelecekte yaşanabilecek olumsuz durumlar karşısında önemli bir katkı sağlayacaktır (Türker ve Dündar, 2020).

Öğrenim sürecinin yürütülmesinde önemli sorumluluklara sahip olan öğretmenin bu süreçteki rolü de önemlidir. Öğretmenler eğitim sürecinin yürütülmesinde ve farklı

konularda rehberlik yaparak öğrenciler ve aileler ile iletişimi sağlamaktadır. Eğitim paydaşlarının süreçten kopmaması adına bu iletişim çok önemlidir. Khan vd. (2017) öğretmenin sahip olduğu iletişim becerisinin öğrencilerin akademik başarıları üzerinde önemli katkı yaptığı sonucuna ulaşmışlardır. Özellikle de uzaktan eğitim sürecinde öğretmenin öğrencilerle kurduğu iletişim ve dolayısıyla ortaya çıkan etkileşim oldukça önemlidir (Duman, 2020). Demir ve Özdaş (2020) yaptıkları çalışmada uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin öğrenci ve velileriyle iletişim halinde olduklarını, öğrencileri ile bağlarını koparmayarak aksine bu salgın sürecinde daha aktif rol aldıklarını ortaya koymuşlardır. Symeou, Rousounidou ve Michaelides (2012) ve Sırvani, (2007) yaptıkları çalışmalarda velilerle iletişim kurarak aradaki bağı güçlendirme ve iletişime yönelik çalışmaların öğrenciler üzerinde olumlu katkısı olduğunu ortaya koymuşlardır.

Öğretmenlik mesleği de çağın gerekleri karşısında kendini güncellemek zorundadır. Türker ve Dündar’ın (2020), yaptıkları çalışmada öğretmenlerin uzaktan eğitimde kullandığı EBA dijital platformunu etkili ve verimli kullanılabilmesinde internet sorunları gibi teknik sorunun yanı sıra öğretmenlerin bu sistemi kullanmadaki deneyimsizlikleri ve teknoloji kullanma becerilerinin zayıflığı ön plan çıkmıştır. Ünal ve Bulunuz, (2020) yaptıkları çalışmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunun uzaktan eğitim sürecini daha verimli geçirebilmek için bir eğitim almak istediği; Zhang vd. (2020) ise; yaptıkları çalışmada çevrimiçi öğretimde öğretmenlerin deneyimsiz olduğu ve çevrimiçi öğretmen eğitiminin gerçekleştirilmesi gerekliliği sonuçlarına ulaşmışlardır. Bu çalışmaların da ortaya koyduğu gibi öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadığı deneyimler sonucu ortaya çıkan, yaşanan ve eksik görülen konularda özellikle de teknolojik pedagojik alan bilgileri açısından hizmet içi eğitimlerle desteklenmesi, üniversitelerin de öğretmen adaylarına dijital süreçleri öğretmen eğitiminde vererek onların gelişimine katkı sağlaması gerekmektedir (Kırmızıgül, 2020).

Teknolojinin hayatın her alanına nüfuz ettiği bir dönemde, eğitimde kullanılan öğrenim sürecinin kalitesini arttıran bilgi ve iletişim teknolojileri ve uygulamalarına ilişkin bilgi ve becerilerin öğretmenler tarafından kazanılması, eğitimin kalitesini arttırmada önemli bir rol oynayabilir. Sürekli gelişen eğitim teknolojilerinin olabildiğince takip edilmesi ve kullanılmasının desteklenmesi bu salgın durumlarında yaşadığımız bilgi ve alt yapı eksikliğinin önceden giderilmesini sağlayacaktır.

Öğretmen ve öğrencilere teknolojik desteğin sağlanması gerekmektedir. Özellikle öğrencilerin eşit eğitim koşullarında olabilmesi için yoksun öğrencilerin devlet tarafından desteklenmesi dün önemli olduğu gibi bugün ve yarın da önemli olacaktır. Bu konuda yapılan çalışmalarda uzaktan eğitim sürecinde öğretmenler açısından en önemli problemin teknolojik imkanı (internet, bilgisayar, akıllı telefon vb.) olmayan öğrencilerin, uzaktan eğitim sürecinden faydalanamaması (Ünal ve Bulunuz, 2020), özellikle kırsal kesimlerde internet sorunu olan öğrencilere ulaşmada yetersizliklerin yaşandığı (Sarı ve Nayır, 2020) gibi sıkıntılar ortaya konulmuştur. Eğitim hakkının herkes için azami ölçüde sağlanması ve desteklenmesi toplumların gelişiminin anahtarı

olacaktır. Bu salgın koşullarında da ortaya çıkan yoksunluk önemli eğitim politikaları ile planlanıp gereken maddi, teknik veya alt yapısal desteğin sağlanması gereklidir.

Pandemi ile birlikte neredeyse tüm dünya ülkeleri bir refleks göstermeye çalışmıştır. Ülkelerin yaptığı uygulamalar gelişmişlik ve eğitim politikalarındaki farklılıklara dayanmaktadır. Tüm ülkeler uzaktan eğitime farklı yol ve yöntemlerle geçmiş ve uygulamıştır. Türkiye de uzaktan eğitime geçen ülkelerden biridir. Uluslararası örgütlerin önerileri incelendiğinde Türkiye'nin pandemi sürecindeki uygulamalarının "öğrencinin akademik desteğinin sağlanması", "ücretsiz ve açık kaynak teknolojiler", "öğrenme materyallerine erişim" ve "öğrenme kaybını önleme", "iletişim", "geri bildirim", "öğretmen eğitimi", "mesleki gelişim", "öğretmenlerin desteklenmesi" ve "materyallere / kaynaklara erişim" gibi UNESCO (2020a, 2020b), OECD (2020a), Avrupa Eğitim Vakfı (2020) ve Birleşmiş Milletler (2020) önerileri örtüştüğü görülmektedir. Bu durumda Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı önemli derecede örtüşen bu uygulamaları geliştirirken, eksik olan özellikle uzun vadeli hedeflerini gözden geçirmelidir. Eğitim durumlarının kesilmesi durumunda uygulanacak yol haritasının okullardan başlayarak planlanmasının yapılması ve bu konuda ulusal veya bölgesel sivil toplum kuruluşları ile görüşülerek ortak hareket etme adına çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Kaynakça

- ADIGÜZEL, A. (2020). Salgın sürecinde uzaktan eğitim ve öğrenci başarısını değerlendirmeye ilişkin öğretmen görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 49, 1, 253-271.
- ALIM, M. ve Doğanay, G. (2016). Coğrafya öğretiminde zümreler arası işbirliğinin önemi ve ortak konuların analizi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 21 (35), 1-16. <https://doi.org/10.17295/dcd.59154>
- AL-NAİBİ, I., Al-Jabri, M. ve Kalbani, I. (2018). Promoting students' paragraph writing using edmodo: An action research. *Turkish Online Journal of Educational Technology - TOJET*, 17, 1, 130-143.
- ALPER, A. (2020). Pandemi sürecinde k-12 düzeyinde uzaktan eğitim: Durum çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, 49, 1, 45-67.
- ARSLAN, A. (2020). Öğretmen adayları perspektifinden pandemi öncesi ve sonrası öğrencilere kazandırılması gereken 21. yüzyıl becerilerinin belirlenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49, 1, 553-571.
- ARSLAN, Y. ve Şumuer, E. (2020). COVID-19 Döneminde sanal sınıflarda öğretmenlerin karşılaştıkları sınıf yönetimi sorunları. *Milli Eğitim Dergisi*, 49, 1, 201-230.
- AYDIN, G. Ç. (2020). *COVID-19 salgını sürecinde öğretmenler*. <https://tedmem.org/covid-19/covid-19-salgini-surecinde-ogretmenler>
- AYRAL, M., Özdemir, N., Türedi, A., Yılmaz-Fındık, L., Büyükgöze, H., Demirezen, S., Özarslan, H. ve Tahirbeği, Y. (2014). Öğretmen özerkliği ile öğrenci başarısı arasındaki ilişki: PISA örneği. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 207-218.

Covid-19 Pandemi Sürecinde Uluslararası Örgütlerin Eğitime İlişkin Refleksleri İle Türkiye’de...

- BM (2020). *Policy Brief: Education during COVID-19 and beyond*. https://www.un.org/development/desa/dspd/wpcontent/uploads/sites/22/2020/08/sg_policy_brief_covid19_and_education_august_2020.pdf
- BOZKURT, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açık Öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (AUAD)*, 6(3), 112-142.
- BOZKURT, A. ve Sharma, R. C. (2020). Emergency remote teaching in a time of global crisis due to CoronaVirus pandemic. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), i-vi.
- CHENG, I. N. Y., Chan, J. K. Y., Kong, S. S. Y. ve Leung, K. M. Y. (2016). Effectiveness and obstacle of using Facebook as a tool to facilitate student-centred learning in higher education. *Asia-Pacific Forum on Science Learning and Teaching*, 17(2), 1-14.
- CHRİSTİAN, M., Indriyarti, E. R., ve Wibowo, S. (2021). Investigating Technostress as Moderating Information Quality and E-Learning Effectiveness on Students in Jakarta During the Covid-19 Pandemic. *Ilkogretim Online-Elementary Education Online*, 20(4), 46-52. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2021.04.07>
- ÇOLAK, İ. ve Altınkurt, Y. (2017). Okul iklimi ile öğretmenlerin özerklik davranışları arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 23(1), 33-71.
- ÇOLAK, İ., Altınkurt, Y. ve Yılmaz, K. (2017). Öğretmenlerin özerklik davranışları ile iş doyumları arasındaki ilişki. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (2), 189-208.
- DANIËL, S. J. (2020). Education and the COVID-19 pandemic. *Prospects*, 1-6. <https://doi.org/10.1007/s11125-020-09464-3>
- DAVİD, R., Pellini, A., Jordan, K. ve Philips, T. (2020). Education during the COVID-19 crisis: opportunities and constraints of using EdTech in low-income countries (Version 1.0). Zenodo. <http://doi.org/10.5281/zenodo.3750976>
- DEMİR, F. ve Özdaş, F. (2020). Covid-19 sürecindeki uzaktan eğitime ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49, 1, 273-292.
- DERE, E., Yücel, Ü. A. ve Yalçınalp, S. (2016). İlköğretim öğrencilerinin eğitsel bir çevrimiçi sosyal öğrenme ortamı olan Edmodo’ya ilişkin görüşleri. *İlköğretim Online*, 15(3), 804-819. <http://dx.doi.org/10.17051/io.2016.49794>
- DUMAN, S. N. (2020). Salgın döneminde gerçekleştirilen uzaktan eğitim sürecinin değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49, 1, 95-112.
- ERYILMAZ, A. ve Başal, A. (2021). Student and teacher perspectives: developing the scale of coping strategies for pessimism and subjective well-being model based on coping strategies for COVID-19 and goal striving. *International Online Journal of Education and Teaching (IOJET)*, 8(1), 546-563.
- ETF (2020). *Coping with COVID-19: Mapping education and training responses to the health crisis in ETF partner countries*. ETF Publishing.
- GÖREN S. Ç., Gök, F. S., Yalçın, M. T., Göregen, F. ve Çalışkan, M. (2020). Küresel salgın sürecinde uzaktan eğitimin değerlendirilmesi: Ankara örneği. *Milli Eğitim Dergisi*, 49, 1, 69-94.

- ILGAZ, H. (2014). Uzaktan eğitim öğrencilerinin eşzamanlı öğrenme uygulamalarında karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 13(26), 187-201.
- KADEN, U. (2020). COVID-19 School closure-related changes to the professional life of aK-12 teacher. *Education Sciences*, 10(6), 165 <https://doi.org/10.3390/educsci10060165>
- KARİP, E. (2020). COVID-19: *Okulların kapatılması ve sonrası*. <https://tedmem.org/vurus/covid-19-okullarin-kapatilmasi-ve-sonrasi>
- KHAN, A., Khan, S., Zia-Ul-Islam, S. ve Khan, M. (2017). Communication skills of a teacher and its role in the development of the students' academic success. *Journal of Education and Practice*, 8.
- KICI, D. ve Dilmen, N. E. (2014). Sosyal paylaşım ağlarının işbirlikli öğrenmede kullanımı: bir facebook uygulaması. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 11(41), s.343-356.
- KIRMACI, Ö., ve Acar, S. (2018). Kampüs öğrencilerinin eşzamanlı uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorunlar. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 14(3), 276-291. doi:10.17244/eku.378138
- KIRMIZIGÜL, H. G. (2020). Covid-19 Salgını ve beraberinde getirdiği eğitim süreci. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 283-289.
- KURNAZ, A., Kaynar, H., Şentürk Barışık, C. ve Doğrukök, B. (2020). Öğretmenlerin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 49, 1, 293-322.
- Lİ, X. (2009). Review of distance education used in higher education in China. *Asian Journal of Distance Education*, 7(2), 30-41.
- MEB (2020a). *Uzaktan eğitime bir fikrim var*. <http://www.meb.gov.tr/uzaktan-egitime-bir-fikrim-var/haber/21488/tr>
- MEB (2020b). *18 Eylül'e kadar sürecek uzaktan eğitim döneminin yol haritası* <http://www.meb.gov.tr/18-eylule-kadar-surecek-uzaktan-egitim-doneminin-yol-haritasi/haber/21499/tr>
- MEB (2020c). *Türk eğitim tarihinin en büyük uzaktan eğitim mesleki gelişim programını başlatıyoruz*. <http://ogretmen.meb.gov.tr/haberler-ve-duyurular/turk-egitim-tarihinin-en-buyuk-uzaktan-egitim-mesleki-gelisim-programini-baslatiyoruz.html>
- MURPHY, M. P. A. (2020). COVID-19 and emergency eLearning: Consequences of the securitization of higher education for post-pandemic pedagogy. *Contemporary Security Policy*, 1-14. <https://doi.org/10.1080/13523260.2020.1761749>
- MUTHUPRASAD, T., Aiswarya, S., Aditya, K. ve Jha, G.K. (2021). Students' perception and preference for online education in India during COVID -19 pandemic. *Social Sciences & Humanities Open*, 3, 100101.
- OECD (2020a). *A framework to guide an education response to the COVID-19 Pandemic of 2020*. OECD Publishing.
- OECD (2020b). *Education responses to covid-19: embracing digital learning and online collaboration*. <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/education-responses-to-covid-19-embracing-digital-learning-and-online-collaboration-d75eb0e8/>

Covid-19 Pandemi Sürecinde Uluslararası Örgütlerin Eğitime İlişkin Refleksleri İle Türkiye’de...

- OLSEN, A. A., ve Huang, F. L. (2018). Teacher job satisfaction by principal support and teacher co-operation: Results from the schools and staffing survey. *Education Policy Analysis Archives*, 27 (11). <http://dx.doi.org/10.14507/epaa.27.4174>
- ÖZDOĞAN, A. Ç. ve Berkant, H. G. (2020). COVID-19 Pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49, 1, 13-43.
- PAUDEL, P. (2021). Online education: Benefits, challenges and strategies during and after COVID-19 in higher education. *International Journal on Studies in Education (IJonSE)*, 3(2), 70-85.
- PEARSON, L. C. ve Moomaw, W. (2005). The relationship between teacher autonomy and stress, work satisfaction, empowerment, and professionalism. *Educational Research Quarterly*, 29(1), 37-53.
- PETRIE, C., Aladin, K., Ranjan, P., Javangwe, R., Gilliland, D., Tuominen, S. ve Lasse, L. (2020). *Spotlight: Quality education for all during Covid-19 crisis*. https://hundred-cdn.s3.amazonaws.com/uploads/report/file/15/hundred_spotlight_covid-19_digital.pdf
- PİMMER, C., Chippis, J., Brysiewicz, P., Walters, F., Linxen, S. ve Gröbhiel, U. (2016). Supervision on social media: Use and perception of facebook as a research education tool in disadvantaged areas. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 17(5), 201-214.
- RANELUCCI, J. ve Bradley W. B. (2020). Using motivation design principles to teach screencasting in online teacher education courses. *Journal of Technology and Teacher Education*, 28, 2, 393-401.
- SARI, T. ve Nayır, F. (2020). Challenges in distance education during the (Covid-19) pandemic period. *Qualitative Research in Education*, 9(3), 328-360. <http://dx.doi.org/10.17583/qre.2020.5872>
- SERTKAYA, F. (2016). *Zümre öğretmenler kurulu çalışmalarının yönetim süreçleri açısından değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- SİRVANİ, H. (2007). The effect of teacher communication with parents on students’ mathematics achievement. *American Secondary Education*, 36(1), 31-46.
- STRONG L. E. G. ve Yoshida, R. K. (2014). Teachers’ autonomy in today’s educational climate: current perceptions from an acceptable instrument. *Educational Studies*, 50(2), 123-145.
- SYMEOU, L., Roussounidou, E. ve Michaelides, M. (2012). “I feel much more confident now to talk with parents”: An evaluation of in-service training on teacher-parent communication. *School Community Journal*, 22, 1, 65-87.
- TÜRKER, A. ve Dündar, E. (2020). Covid-19 pandemi sürecinde eğitim bilişim ağı (eba) üzerinden yürütülen uzaktan eğitimlerle ilgili lise öğretmenlerinin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 49, 1, 323-342.
- TZİFOPOULOS, M. (2020). In the shadow of coronavirus. distance education and digital literacy skills in Greece. *International Journal of Social Science and Technology*, 5(2), 1-14.

- UNESCO (2020a). *Education in a post-COVID world: Nine ideas for public action*. Paris.
- UNESCO (2020b). *Supporting teachers and education personnel during times of crisis*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373338>
- UNICEF (2020). *Education and COVID 19*. <https://data.unicef.org/topic/education/covid-19/>
- ÜNAL, M. ve Bulunuz, N. (2020). Covid-19 salgını dönemi uzaktan eğitim çalışmaları ve sonraki süreçle ilgili fen bilimleri öğretmenlerinin görüş ve önerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 49, 1, 343-369.
- WANG, D., Wang, J., Li, H. ve Li, L. (2017). School context and instructional capacity: A comparative study of professional learning communities in rural and urban schools in China. *International Journal of Educational Development*, 52, 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.ijedu-dev.2016.10.009>
- WARAWUDHĪ, R. (2017). The evaluation of edmodo in business reading class. *International Journal of Information and Education Technology*, 7, 2.
- WORLDBANK (2020a). *Remote Learning and COVID-19*. <http://pubdocs.worldbank.org/en/925611587160522864/KnoweldgePack-COVID19-RemoteLearning-LowResource-EdTech.pdf>
- WORLDBANK (2020b). *How countries are using edtech (including online learning, radio, television, texting) to support access to remote learning during the COVID-19 pandemic*. <https://www.worldbank.org/en/topic/edutech/brief/how-countries-are-using-edtech-to-support-remote-learning-during-the-covid-19-pandemic>
- YAMMAMOTO, G. T. ve Altun, D. (2020). Coronavirüs ve çevrimiçi (online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3, 1, 25-34.
- YEGİTEK (2020). *YEGİTEK, uzaktan eğitim sürecini değerlendirme anketi başlattı*. <http://yegitek.meb.gov.tr/www/yegitek-uzaktan-egitim-surecini-degerlendirme-anketi-baslatti/icerik/3068>
- ZAWACKÍ-RİCHTER, O. (2020). The current state and impact of Covid-19 on digital higher education in Germany. *Human Behavior and Emerging Technologies*, 3, 1.
- ZHANG, W., Wang, Y., Yang, L. ve Wang, C. (2020). Suspending classes without stopping learning: China's education emergency management policy in the COVID-19 outbreak. *Journal of Risk and Financial Management*, 13(3):55. <https://doi.org/10.3390/jrfm13030055>